

dare christianos alexandrinus. Utrumque tamen ambiguum est atque obscurum. Commemorat S. Hieronymus in *Catal.*, n. 24, *Iustum a Tiberiade* Joseph æqualem.

Prætermitto *Acta presbyterorum Acaia*, seu martyrii S. Andree apostoli, scripta, quæ tribuuntur *Prochoro, Lino et Abdia*, Epistolas *Martialis episcopis Lemovicensium*¹, atque *Acta Pilati*; de quibus varia sunt sapientissimorum virorum judicia, nec aliquid certi possumus definire².

CAPUT V.

DE ROMANIS IMPERATORIBUS, MARTYRIBUS ET SANCTIS ALIIS PRIMI
SÆCULI ILLUSTRIORIBUS.

Octavianum *Augustum*, e Velitris oriundum, sed natum Romæ juxta Suetonium, Velitris auctore Dione, romanum tenuisse imperium, quando natus est Christus, et ejusdem Cæsaris anno 45 inchoandam æram christianam, dictum est supra. Obiit autem Augustus *coss. duobus Sextis*, id est, anno ær. v. 44, die 19 mensis sextilis, cum imperasset annis fere 58, vixisset autem 76. Augusto imperante, ab Herode Ascalonita, Judæorum rege, interfecti fuere in omnibus finibus Bethlehem cuncti infantes bimuli, quos Ecclesia numerat inter martyres. Contigit immanissima hæc cædes quarto ante æram communem anno.

¹ Habendus eodem in loco *Aurelianus*, S. Martialis auctor et in episcopatu successor.

² Dionysium Areopagitam, eique adscripta opera, ob dissensiones auctorum cum de uno aut duplici Dionysio, tum de libris Dionysii nomine insignitis, consulto prætermisimus. Sed Areopagitæ libros, præter Maximum monachum, Syncellum, Suidam, Photium, aliosque Græcorum, laudant Trithemius, facultas parisiensis in sua contra Erasmum censura, Sextus Senensis, lib. II *Biblioth.*, S. Bellarminus, lib. *De script. eccl.*, Baronius, ad an. 109, Possevinus, in *Apparatu sacro*, Nat. Alex., dissert. xxii, sæculi 1, Annatus et alii, in oppositam partem abeuntibus Erasmo, Riveto, Dallæo, Launoio, Morino, Blondello, Caveo, Papebrochio item, sed hoc aliisque orthodoxis alieno spiritu ab iis, qui ecclesiasticam student evertere hierarchiam.

Sibyllarum libri, qui modo extant, communiori eruditorum judicio habentur supposititii.

Augusto successit in imperio *Tiberius* e gente Claudia, filius Tiberii Neronis et Liviae Drusillæ. Augusteum principatum indeptus eodem anno 14; cum tamen ante exactum biennium consecutus fuisset imperium proconsulare, cujus epocham sequitur Lucas evangelista. Decessit autem Tiberius anno Christi 37, *coss. Acerronio et Nigrino*, die 16 martii: eoque imperante anno 28 æræ vulgaris, jussu Herodis Antipæ, saltatrice puella petente, decollatus est S. Joannes Baptista, et proximo anno suffixus cruci caput martyrum mundique Redemptor¹.

Post Liberium imperavit *Caius*, cognomento *Caligula*, filius Germanici et Agrippinæ, confossus a Cassio Cherea triginta vulneribus die 24 januarii, dum quartum cum *Sentio Saturnino* gereret consulatum, anno sc. vulg. æræ 41; quo imperante, egregiam fidei catholicæ navavit operam S. Barnabas, eamdemque fidem amplexus est Cornelius centurio, baptizatus a Petro; atque fideles an. 40 cœperunt Antiochiæ denominari christiani².

Successit Caio *Claudius*, frater Germanici et filius Drusi et Antoniae, sublatus veneno in boletis sumpto, conscia uxore Agrippina, die 13 octobris, *coss. M. Asinio Marcello et M.*

¹ Tiberius ob vitium ebrietatis *Biberius* a jocularibus dictus, atque ob portentosam libidinem, cujus nefanda exempla in secessu insulte Capræensis invexit, *Caprineus* appellatus et *Hircus*; unde in Epigram. Ausonius:

Prænomen Tiberi nactus Nero prima juventæ
Tempora laudato gessit in imperio.
Frustra dehinc solo caprearum clausus in antro,
Quæ prodit vitiis, credit aperta locis.

Protomartyr Stephanus lapidibus obrutus, Tiberio imperante, *Act. cap. vii*. Vide Baronium ad annum Christi 34. Per idem tempus persecutionem magnam factam in Ecclesia Jerosolymis testantur præcit. *Act. apost. cap. viii, 1*, referenda potius ad anni 33 exitum. Suetonius et Tacitus tradunt Tiberium obiisse die 16 martii, Dio autem die 26.

² Eodem anno 40 Caius Caligula jussit statuam suam poni in templo jerosolymitano. Verum id differente Petronio, Syriæ præside, et contrariante Agrippa mandatum non fuit executioni; erratque Grotius asserens impletum in Caio, quod scribit Apostolus in II ad Thessalonicenses, cap. iii, 4, et illum esse prænunciatum eo loci Antichristum. *Caligulam* dictum volunt a caligis, quas ornatas margaritis portaverit, vel potius a caligis, quas deferebant gregarii milites. Ausonius præmisso Tiberio:

Post hunc castrens caligæ cognomine Cæsar,
Successit sævo sævior ingenio.

Acilio Aviola, nempe anno Ch. 54. A Claudio Herodes Agrippa adauctus Judææ et Samariæ principatu, in Ecclesiam desæviit, et Jacobum fratrem Joannis occidit gladio, ac Petrum carceri, unde ab angelo ereptus est, mancipavit¹.

Post Claudium imperium tenuit *Nero* e gente Domitia, filius Domitii Ænobarbi et Agrippinæ, qui seipsum interemit die 10 junii, *coss. Silio Italico* et *M. Galerio*, nempe anno Ch. 68. Undecimo Neronis anno, ær. chr. 64, exorta est prima, post herodianam, seu judaicam, persecutio in Christi fideles, incendii Urbis et exitiosæ superstitionis conflata calumnia². Non modo Romæ, sed ubique persecutio desæviit. Necati in urbe apostolorum principes, *Processus* et *Martinianus*, *Basilissa*, *Anastasia*, *Herodion*, *Olympias*, alique apostolorum discipuli; interfecti item Mediolani an. 65 *Nazarius* et *Celsus*, necnon *Gervasius* et *Protasius*. Per idem temporis *Torpes* Pisis martyr occubuit³. Postremo autem Neronis anno *Marcus* evangelista prope urbem alexandrinam, et *Evodius* Antiochiæ, cujus post Petrum gessit episcopatum, martyrium perpessi sunt. Fertur anno Neronis quarto obdormisse et ad cælum fuisse assumptam beatissimam Christi Matrem; an Jerosolymis, an Ephesi, Patres et historici non consentiunt. Concurrit quartus ille annus cum anno ær. v. 57⁴.

¹ Repudiaverat Claudius Æmiliam Lepidam, Plautiam Herculanillam et Æliam Petinam, nobilissimas matronas. Massalina, altera Claudii uxor, adeo impura, ut viro vivente palam nuberet Caio Silio, jugulata est proco quoque Silio necato. Agrippina filia erat fratris sui Germanici, unde a S. C. postulavit, ut nuptiæ inter patruos neptesque ratæ haberentur. A Nerva abrogatum fuit hoc senatusconsultum, repugnans etiam divinis legibus, *Levitici* xviii, 12.

² Decem vulgo ante Constantinum Magnum enumerantur persecutiones Ecclesiæ, de quibus singulis suo loco, I Neronis, II Fl. Domitiani. III Ulpii Trajani, IV M. Aur. Antonini Veri, V Sept. Severi, VI Maximini Thracis, VII Decii, VIII Valeriani, IX Aureliani, X Diocletiani et Maximiani.

³ Decem millia martyrum in eadem civitate sub Nerone martyrium perpessi sunt. Putarunt nonnulli Neronem iterum venturum et futurum fore præcursorem Antichristi. Tradit id Lactantius *De mortibus persecut.*, cap. ii. At variant lectiones; et qui credunt Neronem esse translatus, et adhuc vivere, ibidem appellantur *deliri*. Reversurum scribit *Instruct.* 41, Commodianus.

⁴ In fragmento Hippolyti Thebani inter codd. vaticanos habetur Deiparam

Extincto Nerone, regnarunt unius anni intervallo Sergius Sulpicius Galba, Marcus Salvius Otho et Aulus Vitellius; quibus, uno post alium, interfectis, imperium indeptus est Flavius Vespasianus anno Christi 69, kalendis junii. Anno Vespasiani 2, æræ vulg. 70, a morte Christi 42, a Tito ejus filio expugnata est Jerusalem kal. sept., in cujus urbis obsidione perierunt undecies centena millia Hebræorum, et 97 millia in captivitatem adducta sunt¹. Vespasianus vero naturæ concessit anno Ch. 79, die 24 junii, in consulatu suo nono, imperiique anno 10. Sub Galba fertur in Achaia pro Christo mortem crucis pertulisse S. Andreas apostolus, et anno post jerosolymitanum excidium, nempe ær. v. 71, Bartholomæo in majori Armenia detracta cutis, et caput abscissum.

Imperavit post Vespasianum invictissimus ejus filius *Titus*, qui post biennium fatis cessit, Silvano et Pollione *coss.*, anno Ch. 81, idibus septembris. Post quem imperium arripuit Domitianus, ejus frater, filius Vespasiani et Domitillæ.

Domitianus imperium administravit annis 15, interiitque XIV kal. octobris, *coss. Valente* et *Antistio*, anno Ch. 96. Erupit Domitiano imperante secunda Ecclesiæ persecutio, anno Ch. 93. Pergami in Mysia *Antipas* inclusus in bovem æneum candentem; Romæ *Joannes* in olei ferventis dolium²; *Flavius Clemens*,

vixisse post Domini passionem annis XI; omnes vero illius annos fuisse LXI. Apostolis, de quibus in I. P. adde LXXII discipulos: *Timotheum* discipulum Pauli, primum episcopum Ephesiorum, et *Cæsarium* Terracinensem, ac sanctis mulieribus, quæ Dominum secutæ sunt: *Mariam Clæophæ*, *Salomen*, *Martham* et *Mariam Magdalenam*, sorores *Lazari*.

¹ Excidium Jerosolymitanum prædictum a Daniele cap. ix, 26, et a Christo Domino, Matth. xxiv, 15, ante annos septem ingentibus clamoribus annuntiare cœpit Jesus F. Anani, anno nempe ær. v. 63, atque an. 63, die 21 maii, visi in aere currus exercitusque pugnantes, atque die 29 in festo Pentecostes audita vox illa excedentium angelorum, *Migremus hinc*. Legitote Joseph *De bello*.

Sub Vespasiano dirutum fuit templum illud Judæorum in Ægypto, quod ædificaverat ante annos fere 236 Onia a Jasone fratre suo delectus pontificatu. Ab hoc templo derivatam quidam putant fabulam *Asini*, quem Judæi ab ethnicis coluisse dicuntur; neque enim inverisimile est illud, quod erat appellandum τὸ ἱερὸν Ὀνίου, appellatum fuisse neglecta minima littera jota τὸ ἱερὸν Ὀνον.

² Eundem Joannem vixisse annos CX, usque ad Domitianum, legitur

Domitiani patruelis, percussus gladio; *Flavia Domitilla* in insulam Pontiam relegata, cum duobus eunuchis *Nereo* et *Achilleo*, postea Tarracinæ martyrium passis; occisus *M. Acilius Glabrio*, exconsul; *Felicula* item virgo inedia, fame et equuleo necata, et *Nicomedes* presbyter plumbatis cæsus. Jussit quoque Domitianus occidi omnes posteros Davidis, ut inquit Eusebius, lib. III *Hist. eccl.*, cap. xix¹. Hoc Cæsare quidam Athenis affectum martyrio aiunt *Dionysium Areopagitam*, mortuumque *Onesimum*, Ephesiorum episcopum, repugnante tamen Baronio.

Domitiano successit *Nerva Cocceius*, Narniensis, qui regnavit tantummodo usque ad diem 27 januarii anni Ch. 98, quo obiit stomachi dolore correptus. Post Nervam autem imperavit *M. Ulpius Trajanus*, Hispali natus, de quo proximo secundo sæculo.

CAPUT VI.

DE PRIMI CHRISTIANI SÆCULI DOCTRINA AC DISCIPLINA.

Quidquid modo credendum proponit romana Ecclesia, a Christo vel apostolis traditum fuit. Articulos fidei initio expositos colligitur e *Symbolo* edito pro initiandis baptisate. Trium personarum divinarum distinctionem, miracula quæ evenerunt baptizato Domino et forma baptismi evangelici aperte confirmant. Verbi divinitatem, execratio hæresis cerinthianæ, et Evangelium, Joannis præsertim, commonstrant. Eucha-

in prælaudato fragmento; at post obitum Domitiani ex Pathmo rediisse Ephesum, ibique Ecclesiam rexisse usque ad Trajani tempora, tradit Hieronymus.

¹ Alibi 20, Domitianus ipse dicitur a Juvenale *Calvus Nero*, a Tertulliano «Portio Neronis in crudelitate,» a Lactantio «Non minor Nerone tyrannus,» ab Eusebio «Neronianæ impietatis et odii adversus Deum successor.» Vid. Not. Baluzi in lib. *De mortibus persecut.*, cap. III. Non videtur itaque a cæde christianorum, ut Dodwellus et Gisb. Cuperus autumant, abstinuisse.

Dio in *Domitiano* plures ab eo necatos commemorat, aliorumque interficiendorum nomina sub pulvinari scripta in tabulis tiliaceis: maturatas in ejus necem insidias, Domitia uxore, Norbano PP. et Petronio II, haud ignaris, inflicta illi vulnera, cadaver a Phillide nutrice sepultum.

ristiæ sacramentum et sacrificium comprobatur institutione dominicæ cœnæ, litterisque apostolicis ad Corinthios et ad Hebræos. Sacramentalem absolutionem demonstrat collata apostolis facultas ligandi et solvendi. Extremæ Uctionis egregium est testimonium caput v epistolæ Jacobi. Sacrorum librorum canonem ab initio conditum inde eruitur, quod non inveniatur a quo, et ubi primum fuerit institutus. Traditionem aliorum dogmatum ab ætate apostolorum viguisse ostendimus, ex quo aliquo exorto errore, statim Ecclesia illum proscripserit. Ecclesiasticam hierarchiam, distinctionem episcoporum a presbyteris et sacram ordinationem impositione manuum peractam, Acta declarant apostolica, et Pauli epistola ad Titum¹.

Ad disciplinam quod attinet, abrogatis cæremoniis quæ typus erant futurorum, retinendos crediderunt apostoli ritus ad res divinas decentius tractandas perutiles, ut lumina, thura, indumenta. Statis diebus, septimo primum hebdomadis die, tum dominico, conveniebant in unum, festaque religiose servabant. Pro templis fuerunt principio privatorum hominum ædes. Præmissis precibus, sacrorumque librorum lectione, unde liturgia derivavit, fiebat oblatio et sub utraque specie communio. Non omittebatur utilis exhortatio, et addebantur sobria quædam convivia, quæ agapæ dicebantur. Communis erat fidelium vita, et in unum singula conferebantur. Gravioribus vitiis polluti privabantur communione sacrorum, quam pœnam Apostolus inflixit cuidam Corinthio. Exortas controversias apostoli aut voce, aut per litteras componebant; his denatis, dirimebat antistes, aut communi consensione terminabantur. Ne religionis nostræ mysteria irriderentur a paganis,

¹ Liturgiam in Ecclesiæ primordiis cum sola oratione dominica, paucisque precibus peractam, post Gregorium papam in Epist. ad Joannem Syrac. tradiderunt Valafridus Strabo, Rupertus, Stephanus Augustod., Honoratus, Durandus, alique de divinis officiis et sacris ritibus pertractantes. Quare ab eruditis inter spurias rejiciuntur liturgiæ, quæ sub nomine apostolorum Petri, Matthæi, Marci, necnon Jacobi cæteris forte antiquior, atque XII simul apostolorum laudantur. De illa, quæ legitur in Constitutionibus Clementis Rom. idem ferri solet judicium.

arcani disciplina caute servata est; unde fideles cœnæ *Thyestæ*, aliorumque criminum insimulabantur ab iis qui nesciebant quid in eorum congressu ageretur¹.

APPENDIX

DE EXTERNIS EVENTIBUS.

Perpauca ex profana historia hic ducimus subjicienda, ad Judæos Romanosque spectantia.

Anno 1 æræ christianæ *Caius* iniit consulatum in Syria. 2, *Lucius Cæsar* repentino morbo obiit Massiliæ. 3, *C. Cæsar* Tigranem Armenia expulit, præfecitque Ariobarzanem origine Medum. 4, *Augustus* renuit appellari a populo romano Dominus et adoptavit Tiberium. 5, conspecta Romæ, die 28 martii eclipsis solis, de qua Dio, libro LV. *Agrippæ*, nepoti Augusti, data toga virilis. 6, *Archelaus* Romam accersitus, et Viennam, ob tyrannidem, quam in Judæos et Samaritas exercuit, pulsus est in exilium. 7, Judæa, Samaria et Idumæa a *Sulpitio Quirinio* redactæ sunt in provinciam, et oppressus

¹ Auctor Constitutionum apostolicarum, lib. V, c. xviii, affirmat instituta fuisse ab apostolis festa dominicæ Resurrectionis, dominicæ in Albis, Ascensionis Domini et Pentecostes. Idem tradit de Paschatis custodienda vigilia. Jejunium IV Temporum esse pariter ex traditione apostolica alibi diximus, idque non uno in loco asserit Leo Magnus. Apostolorum et Stephani protomartyris festa indicta fuisse a discipulis ipsorum apostolorum, affirmat idem auctor Constitutionum lib. VIII, c. xxxiii.

Altaria quovis tempore ad oblationem sacrificiorum erecta, Ecclesia etiam Christi ad sacram synaxim adhibuit. Lege Apostolum ad Heb., c. xiii, Tertullianum, *De orat.*, c. xiv, et I ad Uxorem, c. vii, Cyprianum epist. lxxvi, altaria tanquam primitus condita commemorantes. Ligna initio fuisse constat, sed aliqua pro locorum opportunitate fuisse lapidea censet, lib. I *Rerum liturg.*, c. xx, cardinalis Bona. Idem præcedenti capite xix ab apostolorum ætate templa extitisse, et etiam a pontificibus consecrata, plerumque tamen constructa in cœmeteriis cryptisque martyrum (unde martyria quoque dicebantur) multiplici eruditione demonstrat. Quænam extiterint in urbe Roma docebit Aringhus. Primam vero christianorum ecclesiam fuisse aiunt domum, in qua Dominus celebravit postremum Pascha, et instituit Eucharistiam. Illic ordinatos septem diaconos, et consecratum Jacobum primum, jerosolymitanum episcopum, tradit Nicephorus, lib. II, cap. iii, ductus testimonio, non satis explorato, Evodii, episcopi antiocheni, qui primus post Petrum sedit Antiochiæ, ut ait Eusebius, libro III *Hist. eccl.*, cap. xxii.

est *Judas Galilæus*, qui concitaverat ad arma Judæos. 8, dejectus pontificatu *Joazar*, et substitutus *Ananus*, profanatum a Samaritanis templum, ossibus mortuorum ubique sparsis. 9, lata ab Augusto in cœlibes lex *Papia Poppæa*; confectum a Tiberio bellum Pannonicum; extinctus in Germania cum tribus legionibus *Quintilius Varus*. 10, *Tiberius* suo, Drusique fratris nomine, dedicavit Romæ ædem Concordiæ, et fato functa est Solome, soror Herodis Magni. 11, in Germaniam *Tiberius* et *Germanicus* irruerunt. 12, *Annius Rufus* missus est in Judæam procurator; exauctoratus ab ipso *Ananus*, et huic suffectus est *Ismael*. Romæ *Tiberius* de Germanis triumphavit. 13, *Augustus* in decennium, veluti invitatus, suscepit regimen reipublicæ. 14, idem *Augustus* lustrum condidit et Nolæ in Campania decessit. 15, *Drusus*, Tiberii filius, dictus est Cæsar. Procurator Judææ in locum Anni Rufi *Valerius Cratus* constitutus est a Tiberio. 16, *Archelaus*, Cappadociæ rex, Romam evocatus, ibi angore senioque confectus est. 17, triumphavit *Germanicus* de Cheruscis, Cattis et Angrivariis. Pulsus in exilium *Ovidius*. Ingens terræmotus in Asia. *Valerius Gratus*, detruso Ismaele, pontificem Judæorum subrogavit *Eleazarum*, filium Anani. 18, *Germanicus*, victo Orode, res Armeniæ composuit, et Jerosolymis renuntiatus a Valerio pontifex Jud. *Simon F. Camithi*. 19, discussa Romæ sibyllarum oracula; Ægyptia et judaica sacra interdicta; dirutum Isidis templum, et in Tiberim simulacrum demersum; *Germanicus* a Pisone, ut vulgo creditum, sublatus veneno. 20, *Piso* judicio postulatus sibi mortem conscivit. 21, vita functus est *P. Sulpicius Quirinus*, qui censum peregit in Syria. 22, *Cn. Sentius* e Syria revocatus, eique suffectus est *L. Pomponius Flaccus*. 23, *Ælius Sejanus* Drusum Tib. F., veneno ei per Lygdum spadonem propinato, e vita sustulit: *Livia*, Drusi conjuge, adulterio corrupta. Dejecto Simone P. Jerosolymis suffectus *Josephus Cajaphas*. 24, *Philippus Tetrarcha* instauratam Paneadem urbem vocavit *Cæsaream Philippi*. 25, *Pontius Pilatus*, revocato Valerio Grato, factus procurator Judææ¹. 26, Thraces

¹ Pilatus jubente Tiberio, anno Christi 35 vel 36, Romam venire jussus,